

Міністерство освіти і науки України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

Вікторія КОРНІЄНКО

**ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА
У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

*Методичні рекомендації до вивчення
навчальної дисципліни*

Дніпро
2024

УДК 159.98
К 63

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 11 від 22.05.2024)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

доктор психологічних наук, професор **Іван Батраченко** – професор кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

кандидат психологічних наук, доцент **Олена Ковальчук** – в. о. завідувача кафедри психології Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради.

Корнієнко В. В.

К 67 Психологічна служба у закладах освіти : метод. рекомендації до вивчення навчальної дисципліни / В. В. Корнієнко. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 44 с.

Визначено структуру та складові організації психологічної служби у закладах освіти, окреслено предмет, мету та завдання дисципліни, механізм дії та шляхи впливу психологічної допомоги в рамках роботи структурного підрозділу.

Призначено для студентів-психологів ДДУВС, які вивчають клінічну психологію, патопсихологію, судову психіатрію, психологічне консультування, психодіагностику та основи судово-психологічної експертизи; психологію тероризму та війни.

© Корнієнко В.В., 2024
© ДДУВС, 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти»	6
Критерії та засоби оцінювання успішності навчання	7
Обсяг навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти»	13
Лекційні заняття	14
Список рекомендованої літератури	42

ВСТУП

Психологічна служба у закладах освіти – це навчальна дисципліна, що аналізує та розглядає місце і роль практичної психології в системі психологічних знань; допомагає оволодіти основними підходами до організації та функціонування психологічних служб з урахуванням їх специфіки в різних соціальних сферах; допомагає ефективно застосовувати набуті теоретичні знання та навички основних видів професійної діяльності практикуючого психолога з урахуванням основних принципів взаємодії практикуючого психолога з клієнтом.

Для поглиблення та закріплення знань на практиці програмою передбачені семінарські, практичні заняття, контрольні роботи та список наукових літературних джерел. Рекомендована література до семінарських та практичних занять слугує розширенню та поглибленню знань студентів за програмою «Психологічна служба у закладах освіти».

Методичні рекомендації з предметної області корисні для студентів-психологів денної та заочної форм навчання.

Завдання: Ознайомлення зі структурою психологічної служби в закладах освіти, механізмами дії та можливостями впливу психологічного супроводу в рамках роботи структурного підрозділу. Поглибити та вдосконалити психологічні техніки та форми роботи, необхідні для роботи з особами, які потребують психологічної підтримки в закладах освіти.

Завдання: Ознайомити студентів із основними принципами та підходами, на яких має ґрунтуватися організація психологічної служби в закладах освіти. Крім того, ознайомити студентів зі специфікою діагностики та консультування осіб, які потребують психологічної допомоги.

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплектністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК1 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2 – знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК4 – уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК7 – здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові (спеціальні компетентності):

СК4 – здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультативну, психодіагностичну та іншу, залежно від спеціалізації) із використанням науково верифікованих методів і технік;

СК9 здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями;

СК11 – здатність за результатами експериментально-психологічних

досліджень робити висновки щодо розвитку особистості в особливих умовах, зокрема екстремальних та кризових.

СК13 – здатність забезпечувати психологічну адаптацію в умовах складних соціально-політичних викликів.

Програмні результати:

ПРН2. Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН4 Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній і груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН7. Доступно та аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН12. Здійснювати планування та організацію діяльності психологічної служби МВС з умілим використанням прийомів та методів застосування щодо осіб, які перебувають в екстремальних умовах та кризових ситуаціях.

ПРН13. Застосовувати теоретичні та практичні знання для вирішення проблемних ситуацій, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Пререквізити: «Загальна психологія», «Кризова психологія», «Клінічна психологія», «Психодіагностика», «Патопсихологія»

Постреквізити: «Психологічна інтервенція», «Психологія тероризму та війни».

Обсяг навчальної дисципліни: Додатки 1.1, 1.2. *(оновлюється щорічно).*

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

Тема 1. Предмет, завдання та основні поняття дисципліни.

Предмет, завдання та цілі дисципліни. Основні поняття. Феномени психологічної практики. Мета дисципліни.

Тема 2. Організація роботи психологічної служби та її місце у системі психологічних знань.

Психологічні техніки та засоби, як основа діяльності психологічної служби. Морально-етичні засади професійної діяльності практикуючого психолога в системі роботи психологічної служби в закладах освіти.

Тема 3. Історія розвитку психологічної служби в закладах освіти.

Виникнення, розвиток та етапи становлення психологічної служби у Україні та за кордоном. Специфіка роботи психологічної служби в закладах освіти.

Тема 4. Організація та структура роботи психологічної служби в закладах освіти зі специфічними умовами навчання.

Структура та управління психологічної служби у закладах освіти зі специфічними умовами навчання в Україні. Функції та повноваження фахівців психологічної служби в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Особливості діагностично-консультативної роботи в ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Тема 5. Структура роботи психологічної служби в системі освіти.

Організація роботи психологічної служби у навчальних закладах різних рівнів. Особливості роботи психологічної служби в навчальних закладах з інклюзивним навчанням.

Тема 6. Професійні особливості психолога, який працює в системі служби психологічної допомоги.

Особистісні характеристики психолога-практика, який працює в системі служби психологічної допомоги. Професійне зростання та професійне вигоряння особистості психолога, що працює в екстремальних умовах.

Тема 7. Діяльність психологічної служби в умовах військової агресії.

Розробка методичного інструментарію та психологічного забезпечення для працівників психологічної служби. Співпраця психологічної служби з зарубіжними, громадськими та волонтерськими організаціями України та

світу.

Тема 8. Просвітницька і профілактична робота

Просвітницька, психопрофілактична робота, психологічна компетентність, народна освіта, Збройні Сили, молодіжне середовище, загальні положення та функції просвітницької роботи психологічної служби

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

Із навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» як форма контролю передбачено:

– для денної та заочної форм навчання – іспит.

КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Для навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: поточне опитування; тестування; виконання індивідуальних завдань у формі есе, презентацій, аналітичних довідок; іспит.

Поточний контроль здійснюється на семінарських заняттях шляхом письмового опитування студентів. Поточний контроль здійснюється протягом всього семестру, пов'язаний з усіма формами навчального процесу та включає: оцінювання письмових відповідей на семінарах, тестових завдань з кожної теми, виконання індивідуальних та самостійних робіт.

Підсумковий контроль з дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» здійснюється відповідно до навчальної програми та розроблених кафедрою питань, затверджених у встановленому порядку. Перелік питань, що виносяться на іспит складається на основі навчального матеріалу, охоплюючого проблеми, розглянуті на лекціях, семінарах і практичних заняттях, вивчалися самостійно.

Здобувач допускається до екзамену за наступних умов: виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом та отримання мінімальної кількості балів за кредитно-модульною системою, що надають допуск до іспиту.

Критеріями оцінювання є:

- а) під час виконання семінарської та практичних письмових завдань:
- повнота розкриття питання;

- цілісність, систематичність, логічна послідовність;
- акуратність оформлення письмової роботи.

г) під час виконання завдань для самостійної та індивідуальної роботи:

- повнота виконання завдання;
- творчість і самостійність виконання.

Оцінка за шкалами ECTS	Пояснення
А 90-100 балів зараховано	Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності. Студент проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Студент спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Студент проявляє інтерес до актуальних проблем навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти», може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.
В 85-89 балів зараховано	Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» на поглибленому рівні; комплексом знань і вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і за незначних варіацій умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.
С 75-84 балів	Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах

<p>зараховано</p>	<p>освіти» на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення сутності питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Студент усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Студент спроможний аргументувати застосування певної методичної дії під час розв'язування задач, ситуацій тощо. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.</p>
<p>D 70-74 балів зараховано</p>	<p>Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання щодо способів розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Навчально-пізнавальна активність студентів є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.</p>
<p>E 60-69 балів зараховано</p>	<p>Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Виконання дій під час роз'яснення задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.</p>
<p>FX 35-59 балів не зараховано</p>	<p>Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, навчальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.</p>
<p>F 1-34 не зараховано</p>	<p>Студент володіє понятійним і фактичним апаратом навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих дій відбувається несвідомо, переважно неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.</p>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для екзамену
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основні бали з навчальної дисципліни «Психологічна служба у закладах освіти» нараховуються: за виконання завдань для індивідуальної та самостійної роботи, виконання тестів із дисципліни, підсумковий контроль (екзамен).

Нарахування балів за виконання завдань із навчальної дисципліни:

Тема	Види роботи	Можлива максимальна кількість балів для однієї форми роботи (високий рівень виконання)
ТЕМА 1. Організація та структура роботи психологічної служби в системі внутрішніх справ України.	С/р: Підготовка до роботи на семінарському занятті; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації. Проходження тесту з теми 1.	5
ТЕМА 2. Професійні особливості психолога, який працює в системі служби психологічної допомоги.	С/р: Підготовка до роботи на семінарському занятті; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації. Проходження тесту з теми 2.	5
	С\р: здійснити письмовий аналіз типу особистості клієнта на конкретному прикладі проведення консультативної бесіди, опис якої знаходиться у вільному доступі (джерело вказувати обов'язково).	5
ТЕМА 3. Діяльність психологічної служби в умовах військової агресії.	С\р: на основі аналізу науково-практичної літератури описати один із методів (або технологію), який використовується у психологічному консультуванні.	2
ТЕМА 4. Діяльність психологічної службів складних соціально –	С/р: підготовка до роботи на семінарських заняттях; поглиблене вивчення літератури за заданою темою та пошук додаткової інформації. Проходження тесту з теми 4.	3
	Інд.завд.: на основі узагальнення	10

політичних та соціально-економічних умовах існування	існуючої літератури з психологічного консультування створити робочу модель ефективного психолога-консультанта	
ТЕМА5. Організація роботи психологічної служби та її місце у системі психологічних знань.	Самост.завд.: письмовий аналіз конкретного випадку психологічного консультування, розміщеного у відкритих джерелах (література, відеозаписи та ін.). Джерело (посилання) вказувати обов'язково!	30
Екзамен (тестові завдання)		40
Разом за семестр		100

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- навчальна аудиторія;
- ноутбук з відеокамерою;
- програмне забезпечення для доступу до мережі Інтернет;
- платформа «MOODLE»;
- програмне забезпечення MicrosoftPowerPoint;
- дошка;
- крейда.

Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни (рекомендовані джерела інформації)

Додаток 1.3. *(оновлюється щорічно та/або в разі необхідності)*

**ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 053 Психологія

на 2023/2024 навчальний рік

Форма навчання ЗАОЧНА Обсяг 3 кредити ЄКТС (90 годин).

Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти

Курс 2

Групи МЗ-ПС-121

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.заняття	
1	2	3	4	5	6	7	8
6 семестр							
1	Предмет, завдання та основні поняття дисципліни.	13	1	-	-		12
2	Організація роботи психологічної служби та її місце у системі психологічних знань.	13	1	1	-		12
3	Історія розвитку психологічної служби .	13	1		-		12
4	Організація та структура роботи психологічної служби в системі внутрішніх справ України..	13	1	1	-		12
5	Організація та структура роботи психологічної служби в системі освіти.	13	1		-		12
6	Професійні особливості психолога, який працює в системі служби психологічної допомоги.	14	2	1	-		12
7	Діяльність психологічної служби в умовах військової агресії.	14	2	1	-		12
8	Просвітницька і профілактична робота	13	1		-		12
	Разом за семестр	90	12	4	8		78
	Форма підсумкового контролю	іспит					

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: ознайомити студентів з предметом, завданням та основним поняттями дисципліни

Основні поняття: *психологічні знання, психологічна служба в системі освіти, освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо - професійна програма, структура психологічної служби, рівень підготовки психологів.*

Відомо, що на якість освіти та перебування студентів у вищих навчальних закладах впливає багато факторів: матеріальне становище; стан здоров'я; вік; сімейний стан; рівень довузівської підготовки; володіння навичками самоорганізації, планування та контролю своєї діяльності (особливо у сфері навчання); мотиви вибору ВНЗ; адекватне розуміння специфіки вищої освіти; форма навчання (денна, заочна, дистанційна тощо); наявність плати за навчання та її розмір; специфіка організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах; матеріальна база вищих навчальних закладів; рівень кваліфікації студентів. Воєнний стан в нашій країні та військові дії призвели до руйнування усталених регулюючих та визначальних параметрів суспільного життя, а однією з найбільш вразливих соціальних груп в умовах кризи є також молодь [1,4,7].

Доведено, що кризові явища спостерігаються в багатьох сферах суспільного життя, зокрема руйнування колишньої соціальності та зв'язків між поколіннями, ускладнення соціального організму та неадекватність соціальних зв'язків, неспроможність соціальних інститутів повноцінно виконувати свої функції, зростаюча динаміка соціальних трансформацій, психологічні проблеми, з якими стикаються вимушені переселенці та люди, які стали свідками загибелі своїх близьких, адже ці та низка інших об'єктивних процесів значно ускладнюють соціалізацію та соціальну адаптацію.

Становлення та розвиток особистості студента університету в сучасних соціально-економічних умовах має певні особливості: Спотворення та ускладнення соціальної адаптації, проблема свободи та усвідомленості особистісного розвитку, перебудова структури та динаміки ціннісної системи життя, криза безглуздості та нереалізованості тощо. Тому особливої актуальності набуває проблема пошуку найбільш ефективних форм і методів роботи зі студентською молоддю, що відповідають як потребам суспільства, так і специфічним особистісним характеристикам сучасного студента. Існує кілька основних суперечностей, що ускладнюють вирішення цієї проблеми. До них належать протиріччя між потребами розвитку особистості та умовами

навчання; зростаючими вимогами до професійної підготовки майбутніх фахівців і формами, методами і технологіями навчання, що не забезпечують необхідного рівня розвитку професійних якостей у випускників; необхідністю підготовки студентів до вимог сучасного ринку праці і реальними можливостями ринку праці у складних соціально-економічних умовах навчання.

Розв'язання цих суперечностей можливе за допомогою психолого-педагогічної науки і практики, а саме через психологічний супровід педагогічних інновацій та якісне вдосконалення методів навчання, виховання і розвитку особистості на змістовому, структурному і технологічному рівнях. Необхідно систематизувати чинники, що детермінують процес соціально-психологічної адаптації студентів, визначити напрями і зміст психологічного супроводу та розробити програми психологічного супроводу студентів під час навчання у вищих навчальних закладах із метою збереження психологічного та соціального здоров'я молоді.

Вирішенню цих та інших завдань сприятиме створення психологічної служби у вищих навчальних закладах, що забезпечуватиме психолого-педагогічний супровід становлення і розвитку особистості студентів та плануватиме свою роботу з урахуванням нових соціально-економічних і політичних реалій, сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, а також зарубіжного та вітчизняного досвіду діяльності психологічних служб у вищих навчальних закладах.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Професійна підготовка психологів-психотерапевтів в Україні.
2. Міжнародні та регіональні документи про права людини.

Тестовий контроль знань

1. Фактори, що впливають на формування особистості студента у ЗВО:

- А) матеріальне становище;
- Б) володіння навичками самоорганізації;
- В) сімейний стан
- Г) усе вищезазначене

2. У яких напрямках соціального життя спостерігаються кризові явища:

- А) руйнування колишньої соціальності і зв'язків між поколіннями;
- Б) ускладнення соціального організму і недостатність соціальних зв'язків;
- В) розмивання та плинність соціальних процесів, зростання динаміки соціальних перетворень;

Г) усе вищезазначене.

3. Основні протиріччя, які утруднюють вирішення найбільш ефективних форм і методів роботи зі студентською молоддю, що відповідали б потребам суспільства:

А) між потребами розвитку окремої особистості студента і умовами масової вищої школи;

Б) між потребою студентів підготуватися до вимог сучасного ринку праці і тими реальними можливостями, які надає їм ринок праці у мінливих соціально-економічних умовах;

В) між зростаючими вимогами до професійної підготовки майбутніх спеціалістів і формами, методами та технологіями навчання, що не забезпечують необхідного рівня розвитку професійних якостей у випускників ВНЗ;

Г) усе вищезазначене

Література

1.Збірник нормативно-правових документів психологічної служби і ПМПК системи освіти України. / Упоряд. В.Г. Панок, І.І. Цушко, А.Г. Обухівська. Київ : Шк.. світ. 2008. 256 с.

3. Лушин П. В. Психологічна служба педінституту: теоретико-експериментальні проблеми // Практична психологія і школа. Київ, 1993.

4. Основи практичної психології: Підручник для студентів ВЗО. Видання третє / Керівник авт. кол-ву В.Г.Панок. Київ : Либідь, 2006. 536 с.

5. Панок В. Г. Концепція національної соціально-психологічної служби // Педагогіка і психологія. 1994. № 2/3.

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА ЇЇ МІСЦЕ У СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ.

Мета: ознайомити студентів із організацією роботи психологічної служби та її місцем у системі психологічних знань.

Основні поняття: психофізичний розвиток курсантів і студентів; психодіагностика, психологічна служба в системі освіти, освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, структура психологічної служби.

Психологічна служба в системі освіти складається з низки закладів, органів, підрозділів та установ, що утворюють єдину систему, основу якої складають фахівці в галузі практичної психології та соціальної педагогіки: практичні психологи, соціальні педагоги, методисти, директори (завідувачі)

педагогічних та методичних кабінетів (центрів) психологічної служби.

Психологічна служба забезпечує своєчасне та систематичне вивчення психофізичного розвитку курсантів і студентів, мотивів їхньої поведінки та діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створює умови для саморозвитку та самовиховання, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.

Діяльність психологічної служби в системі освіти України здійснюють практичні психологи, соціальні педагоги, методисти та завідувачі навчально-методичних кабінетів (центрів).

За своїм статусом працівники психологічної служби є педагогічними працівниками і користуються всіма правами та гарантіями, передбаченими для них чинним законодавством.

До штату психологічної служби входять: практичні психологи, соціальні педагоги, методисти та консультанти психолого-медико-педагогічних консультацій. Психологічна служба у структурі навчального закладу є органічною частиною української системи освіти.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Міжнародні та регіональні документи про права людини.
2. Психологічна служба в сфері освіти:
3. Структура, управління та зміст діяльності психологічної служби за кордоном та в Україні.
4. Підготовка практичних психологів в Україні та за кордоном.

Тестовий контроль знань

1. Визначення психологічної служби в системі освіти. Це:

А) сукупність закладів, установ, підрозділів і посад, що складають єдину систему, основу якої становлять фахівці у сфері практичної психології і соціальної педагогіки;

Б) кабінет психолога;

В) психологи та керівництво навчального закладу;

Г) усі відповіді правильні.

2. Який статус у працівників психологічної служби

А) педагогічні працівники

Б) психологи

В) психологи та вихователі

Г) усі відповіді правильні.

3. Хто входить до складу працівників психологічної служби:

А) практичні психологи,

Б) методисти та консультанти психолого-медико-педагогічних

консультацій.

- В) соціальні педагоги,
- Г) усе зазначене.

Література

1. Дуткевич Т.В. Савицька С.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 256 с.
2. Єфремцева С.А. Тренінг спілкування для старшокласників / За ред. Ю.З. Гільбуха / С.А. Єфремцева. Київ : Ін-т психології АПН України, 1994. 80 с.
4. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : посіб. / Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. ; за ред. А. Г. Обухівської. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
5. Легка Л. М. Організація діяльності психологічних служб: навч. посіб. / Л. М. Легка, Л. Г. Семенча. Львів : Новий Світ-2000, 2009. 372 с.
6. Лунченко Н.В. Анований каталог інноваційного педагогічного досвіду працівників психологічної служби системи освіти України / Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко; за заг. ред. В.Г.Панка. Київ : Шкільний світ, 2008. 70 с.
7. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: [В 2 т.]. Київ : Форум, 2002. Т. 1. 319 с.; Т. 2. 335 с.

ТЕМА 3. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Мета: ознайомити студентів із історичними аспектами виникнення професії психолога.

Основні поняття: історія розвитку психологічних знань; історія зарубіжної та вітчизняної практичної психології; підготовка практичних психологів в Україні та за кордоном.

План

1. Історія розвитку психологічних знань.
2. Психологічна служба в сфері освіти.
3. Структура, механізм дії та сфери впливу психологічної служби за кордоном та в Україні.
4. Підготовка практичних психологів в Україні та за кордоном.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Критерії ефективності практичної роботи психодіагноста.
2. Проблеми застосування даних психодіагностики в педагогічній, психокорективній та соціальній роботі.
3. Теоретичні основи організації психологічної корекції.
4. Проблеми ефективності психокорекційної та консультативної роботи в практичній діяльності психолога.

Основи психології беруть свій початок в античних філософських знаннях, тому мають дуже довгу історію. А перші джерела науково-психологічних знань можна знайти в стародавніх цивілізаціях Греції, Китаю, Індії та Єгипту.

До того, як психологія стала самостійною наукою, вона розвивалася в рамках інших наук, особливо філософії, біології та медицини. Так, коли наукова психологія ще не була професійною діяльністю, стародавні філософи включали в зміст терміну «душа» сенс життя, розвиток, цінності та емоційне благополуччя. Згідно з історичними даними, найбільший внесок у психологію зробили давньогрецькі філософи, які вважали, що душа є скрізь, де є рух і тепло, тоді як матеріалісти зводили психічну діяльність до суто механічних і фізико-хімічних процесів і намагалися пояснити всі явища психічного життя фізико-механічними чинниками.

Сократ, наприклад, намагався пояснити всі психічні явища за допомогою спеціально сформульованих запитань до людини (так звані сократівські діалоги).

У своєму дослідженні пізнавальних психічних процесів Платон підкреслював важливість таких процесів, як сприйняття, увага, пам'ять і мислення, а Аристотель у своїй науковій праці, присвяченій вивченню «душі», дав наукове пояснення таким органам пізнання світу, як зір, слух і органи чуття.

Однак один з найбільших внесків у розвиток психології в цей період зробив німецький фізик, психолог і філософ Густав Фехнер, який досліджував взаємозв'язок між психічними і фізичними явищами. Німецька школа психології пишається психологом Германом Еббінгаузом, який досліджував процеси пам'яті, психологом, фізіологом і філософом Вільгельмом Вундтом, якому належить заслуга створення першої в світі експериментальної психологічної лабораторії в Лейпцигу, та багатьма іншими вченими і дослідниками того часу.

Отже, вищезгадані передумови розвитку психології як самостійної науки - це лише невелика частина того, що лягло в основу виникнення професії психолога. І вже в 20 столітті суспільство починає висловлювати потребу в психологічній допомозі і поступово формулюється соціальне замовлення на психологічну діяльність, яка отримує соціальне визнання і правове оформлення (з'являються правові документи, що регламентують статус практичного психолога, зміст і форми його діяльності).

Розвиток педагогічної психології пов'язаний з виходом у 1891 році

журналу «Педагогічний семінар», який під керівництвом американського психолога Стенлі Холла був присвячений проблемам педагогічної та дитячої психології.

У 1905 році Міністерство освіти Франції замовило Альфреду Біне розробку спеціальних психологічних методів для виявлення дітей, які в силу своїх вроджених здібностей не могли навчатися в рамках загальноосвітньої програми, що стало початком розвитку психологічних служб у Франції.

Відомо, що перший освітній психолог почав працювати в Англії в 1913 році, а в США - в 1915 році.

У Швейцарії консультаційний центр з педагогічної та дитячої психології було відкрито у 1920 році, а в 1960-х роках у США було засновано професійну організацію шкільних психологів. За кордоном робота психологічних служб у цей час вже була чітко регламентована і мала законодавче підґрунтя.

Активна робота зі створення психологічної служби в українській системі освіти розпочалася в 1991 році, коли в Інституті психології ім. Г.С. Костюка АПН України було створено новий відділ - Центр психологічної служби в системі народної освіти. У листопаді того ж року в Луцьку відбулася перша всеукраїнська конференція з практичної психології.

У 1993 році було розроблено та прийнято перше положення про психологічну службу в системі освіти. 7 липня 1998 року спільним наказом Міністерства освіти України та Академії педагогічних наук України було створено Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, який є головною організацією психологічної служби і здійснює методичне керівництво всією психологічною службою системи освіти.

23 квітня 2004 року вперше в історії української держави Колегія Міністерства освіти і науки України розглянула питання про стан та перспективи розвитку психологічної служби системи освіти та прийняла Стратегію розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2008 року. З того часу 23 квітня вважається Днем практичного психолога.

У квітні 2008 року Колегія Міністерства освіти і науки схвалила Концепцію розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2012 року, а у 2009 році було прийнято нову редакцію Положення про психологічну службу системи освіти України.

Сьогодні психологічна служба України розвивається дуже інтенсивно. Практично в усіх районах та містах створюються центри психологічної служби, відбуваються інтеграційні процеси з системою психолого-медико-педагогічних консультацій, створюються психологічні служби у вищих навчальних закладах.

Психологічна служба системи освіти є складовою частиною державної системи охорони фізичного і психічного здоров'я молодих громадян України. Вона діє на підставі статей 21 та 22 Закону України «Про освіту» із метою виявлення та створення оптимальних соціально-психологічних умов

для розвитку особистості дитини та забезпечення ефективності навчально-виховного процесу в закладах освіти.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Професійна підготовка психологів-психотерапевтів і психологів-лікарів в Україні.
2. Види психологічної допомоги, що діють в Україні та світі.

Тестовий контроль знань

1. Хто зробив найбільший внесок у розвиток психології:

- А) Альфред Біне
- Б) німецький фізик, психолог та філософ Густав Фехнер
- В) Герман Ебінгауз
- Г) Вільгельм Вундт

2. Коли була впроваджена постанова Державного комітету СРСР з питань освіти про введення ставки психолога у всі навчально-виховні заклади

- А) у квітні 2008
- Б) 23 квітня 2004
- В) У 1988 році
- Г) У 1993 р

3. Коли було схвалено Концепцію розвитку психологічної служби системи освіти на період до 2012 р.

- А) У квітні 2008 р. на засіданні Колегії Міністерства освіти і науки
- Б). 23 квітня 2004р.
- В) У 1988 році
- Г) У 1993 році

Література

1. Основи практичної психології /В.Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. Київ : Либідь, 2006. 536 с.

2. Панок В.Г. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України. Київ : Шк. світ. 2008. 256 с.

3. Панок В.Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти). Київ : «Освіта України», 2010. 230 с.

4. Пов'якель Н.І. Психологічні вимоги та методичні засади конструювання психокорекційних програм як технологічної компоненти професійної діяльності практичного психолога. Психологія: Зб. Наук. Пр. – В. 1. Київ : НПУ, 2000. С. 204-212.

5. Положення про кабінет практичного психолога в закладах освіти //

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА СТРУКТУРА РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Мета: ознайомити студентів з організацією та структурою роботи психологічної служби в системі внутрішніх справ України.

Основні поняття: психологічна служба; специфіка роботи психологічної служби в системі внутрішніх справ; підготовка практичних психологів в Україні для роботи в системі внутрішніх справ.

План

1. Позитивний досвід становлення й функціонування аналогічних служб у системі Міністерства освіти і науки України.
2. Функціональні обов'язки фахівців психологічної служби в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.
3. Особливості діагностико-консультативної роботи в ситуаціях, які характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Положення про психологічну службу організацій (підприємств).
2. Процедура введення посад психологів в системі МВС.
3. Структурні підрозділи служби психологічного забезпечення
4. На якій підставі регулюється служба психологічного забезпечення
5. Проблеми взаємодії психолога з представниками суміжних професій: юристом, лікарем, соціальним працівником.

Основою розробки нових концептуальних засад створення психологічної служби в МВС України є позитивний досвід створення та функціонування аналогічних служб у Міністерстві освіти і науки України та в міністерствах внутрішніх справ зарубіжних країн. Сьогодні на цій основі будується організаційна, кадрова та функціональна структура служби психологічного забезпечення органів та підрозділів МВС України.

Розробка нових концептуальних засад створення психологічної служби в МВС України базувалася на позитивному досвіді створення та функціонування подібних служб у МОН України та МВС іноземних держав. Сьогодні на цій основі будується організаційна, кадрова та функціональна структура служби психологічного забезпечення органів і підрозділів МВС України.

Наказом МВС України від 04.07.1994 № 177 центри психіатричної

допомоги та професійного психофізіологічного відбору управлінь і служб охорони здоров'я МВС, МВС і МВС Були створені справи. Паралельно з наказом МВС України від 10 червня 1994 року № 303 «Про вдосконалення психіатричної допомоги та медико-психофізіологічного відбору» було запроваджено обов'язкове психодіагностичне (психофізіологічне) обстеження з метою виключення випадків прийому осіб із психічними розладами в комісіях і службах МВС із наступним висновком спеціаліста-психолога і психіатра стосовно стану психічного здоров'я і придатності до служби всіх осіб, прийнятих на службу і навчання.

Для практичного здійснення психологічної роботи наказом МВС України від 28 червня 1997 року № 423 затверджено Положення про службу психологічного забезпечення діяльності оперативної служби органів і підрозділів внутрішніх справ України що затверджує та організовує систему підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах МВС.

Порядок введення посад психологів відрізняється від практики правоохоронних органів розвинутих країн, де психологи діють централізовано та спираються на методичну основу. Метою запровадження посад психологів у системі МВС є покращення психологічного клімату та зниження соціальної напруги в колективах.

Відповідно до Положення про службу психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України, психологічне забезпечення визначається як система організаційно-психологічних заходів, спрямованих на вдосконалення роботи з особовим складом та підвищення ефективності оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України.

Це Положення регулює організацію служби психологічного забезпечення оперативно-оперативної діяльності органів внутрішніх справ України, завдання, функції та основні методи здійснення цього виду діяльності, повноваження психолога та порядок виконання ним функцій.

Психологічний супровід здійснюють працівники служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України.

Керує службою психологічного супроводу Центр практичної психології МВС України.

Структура психологічних служб :

– підрозділи психологічного забезпечення та окремі посади психологів Державної служби охорони в МВС України;

– підрозділи психологічного забезпечення внутрішніх військ МВС України (Національної гвардії);

– Підрозділи психологічного забезпечення навчальних закладів МВС України.

Структура та штатний розпис служби психологічного забезпечення затверджуються Міністром, а структурні підрозділи служби психологічного забезпечення МВС у кількості від двох до чотирьох психологів об'єднуються

у відділ психологічного забезпечення.

При розробці нових концептуальних засад створення психологічної служби в системі МВС України враховано позитивний досвід створення та функціонування подібних служб у системі МОН України та міністерств. в обліковому записі. Сьогодні на цій основі будується організаційна, кадрова та функціональна структура служби психологічного забезпечення органів і підрозділів внутрішніх справ України.

Наказом МВС України від 07.04.1994 р. № 177 були утворені центри психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору відділів і служб охорони здоров'я МВС і зв'язку УМВС. Паралельно з Наказом МВС України від 10 червня 1994 року № 303 «Про вдосконалення психіатричної допомоги та медико-психофізіологічного відбору» з метою виключення випадків прийому до органів і підрозділів внутрішніх справ осіб з психічних розладів запроваджено обов'язкове психодіагностичне (психофізіологічне) обстеження з подальшою оцінкою спеціалістом-психологом і психіатром стану психічного здоров'я та придатності до служби всіх осіб, прийнятих на службу та навчання.

З метою практичного здійснення психологічної роботи наказом МВС України від 28 червня 1997 р. № 423 затверджено систему підготовки практичних психологів, Положення про психологічне забезпечення оперативно-оперативної діяльності органів і підрозділів МВС України створену у вищих навчальних закладах МВС.

Порядок запровадження посад психологів відрізняється від практики правоохоронних органів розвинених країн світу, де психологи діють централізовано та методично. Метою введення в систему МВС посади психолога є покращення психологічного клімату та зниження соціальної напруги в колективах.

Згідно з Положенням про службу психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ України психологічне забезпечення визначається як система організаційно-психологічних заходів, спрямованих на вдосконалення роботи з особовим складом та підвищення ефективності оперативно-службової діяльності, діяльності органів внутрішніх справ України.

Це положення регулює питання організації служби психологічного забезпечення діяльності оперативної служби органів внутрішніх справ України, завдання, функції та основні методи провадження зазначеного виду діяльності, повноваження психолога та порядок виконання. поставлені перед ними завдання.

Психологічний супровід здійснюється працівниками служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України.

До структурних підрозділів служби психологічного супроводу входять:

- центр практичної психології при МВС України;
- посади практичних психологів у містах, районах, лінійних органах,

військових та спеціальних підрозділах внутрішніх справ;

– підрозділи психологічного забезпечення та окремі посади психологів Державної служби охорони в МВС України;

– підрозділи психологічного забезпечення внутрішніх військ МВС України (Національної гвардії);

– підрозділи психологічного забезпечення навчальних закладів МВС України.

Структура та персональний склад служби психологічного забезпечення затверджуються Міністром, а структурні підрозділи служби психологічного забезпечення МВС зі штатною чисельністю від двох до чотирьох психологів об'єднуються у відділи психологічного забезпечення.

Начальником служби психологічного забезпечення є начальник Центру практичної психології МВС України, який здійснює загальне керівництво та координацію діяльності підрозділів служби психологічного забезпечення та призначається на посаду та звільняється з посади наказом заступника Міністра внутрішніх справ України за дорученням начальника Департаменту кадрового забезпечення МВС України, якому він безпосередньо підпорядковується.

Психологи підрозділів ГУ СБУ МВС України підпорядковуються безпосередньо керівникам Центрів практичної психології МВС.

ЦПП координує науково-методичну роботу з питань психологічного забезпечення кадрового та оперативного забезпечення в органах внутрішніх справ України, а також з психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в навчальних закладах МВС України.

Всю свою роботу служба психологічного супроводу організовує на основі розроблених планів з урахуванням науково-методичних рекомендацій, накопиченого досвіду та відповідно до вимог нормативно-правових актів.

Залежно від мети, завдань, умов служби та нагальних потреб виділяють наступні групи основних функцій служби психологічного супроводу:

1. Організація та проведення профорієнтаційного та професійно-психологічного відбору.

2. У сфері психопрофілактичної роботи та психологічного супроводу служби.

3. У сфері психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України:

4. У сфері психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в навчальних закладах МВС України, психологічної підготовки та впровадження новітніх психологічних технологій.

Керівникам управлінь необхідно не лише підтримати, а й наголосити на необхідності активізації роботи психологів щодо виявлення та розкриття злочинів.

Однією з можливостей для цього є використання поліграфів, що підтверджено першими результатами експерименту з їх використання. Дослідження на детекторі брехні мають велике позитивне значення для

з'ясування питань щодо причетності осіб, підозрюваних до злочину, для створення та психологічного обґрунтування версій, планування невідкладних оперативних заходів тощо.

Результати проведених експериментальних досліджень на детекторі брехні та відгуки посадових осіб, які їх замовили, свідчать про високу ефективність застосування детекторів брехні, особливо при виявленні осіб, які безпосередньо причетні до вчинення злочинів, у великої кількості підозрюваних. Крім того, запропонована методика проведення експертизи на детекторі брехні дає змогу отримати під час допиту змістовну інформацію про «розподіл ролей» між злочинцями, деталі та обставини злочину, їх мотиви та можливе розташування речових доказів у злочинців. Справи та психологічні характеристики підозрюваного, будуть корисними для розробки рекомендацій щодо здійснення на нього правомірного психологічного впливу.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

Описати основні функції служби психологічного забезпечення за такими напрямками:

1. За напрямом організації та проведення професійної орієнтації і професійно-психологічного відбору.
2. За напрямом здійснення психопрофілактичної роботи та психологічного супроводу служби.
3. За напрямком психологічного супроводження оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України:
4. За напрямком психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу в навчальних закладах МВС України.

Тестовий контроль знань

1. Ким затверджується структура і штати служби психологічного забезпечення:

- А) керівниками центрів практичної психології;
- Б) міністром;
- В) начальником Центру практичної психології;
- Г) всі відповіді вірні

2. Коли була впроваджена постанова Державного комітету СРСР з питань освіти про введення ставки психолога у всі навчально-виховні заклади

- А) у 2012 році;
- Б) у 2008 році;
- В) у 1988 році;
- Г) у 1994 році.

3. Коли було схвалено Концепцію розвитку психологічної служби системи освіти на період до 2012 р.

- А) У квітні 2008 р.
- Б). у 1988 році;
- В) у 2012 році;
- Г) у 1994 році.

Література

1. Мушкевич М. І. Поняття супроводу у сучасній психологічній науці. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України/за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ, 2011. Т. XIII. Ч. 1. С. 287–294
2. Панок В.Г. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України. Київ : Шк. світ. 2008. 256 с.
3. Панок В.Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти). Київ : «Освіта України», 2010. 230 с.
4. Пов'якель Н.І. Психологічні вимоги та методичні засади конструювання психокорекційних програм як технологічної компоненти професійної діяльності практичного психолога. Психологія: Зб. Наук. Пр. – В. 1. Київ : НПУ, 2000. С. 204-212.
5. Положення про кабінет практичного психолога в закладах освіти // Практична психологія та соціальна робота. 2001. № 1. С. 27.

ТЕМА 5. СТРУКТУРА РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Мета: ознайомити студентів зі структурою роботи психологічної служби в системі освіти.

Основні поняття: організація роботи психологічної служби в навчальних закладах різних рівнів; особливості роботи психологічної служби в навчальних закладах з інклюзивним навчанням; функції роботи психологічної служби в закладах освіти з різними умовами навчання.

План

1. Структура та управління психологічної служби в закладах освіти зі специфічними умовами навчання в Україні.
2. Функції та повноваження фахівців психологічної служби в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.
3. Особливості діагностично-консультативної роботи в ситуаціях, які характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Психологічна служба закладу освіти подвійного підпорядкування.
2. Функції практичного психолога навчального закладу.
3. Психологічний супровід професійного становлення особистості
4. Обовязки працівника психологічної служби навчального закладу.
5. Реалізація функцій психологічного супроводу з використанням особистісно-орієнтованих технологій професійного розвитку.

Психологічна служба навчального закладу підпорядковується подвійно: адміністративно – директору (керівнику) навчального закладу; методично – керівнику психологічної служби району (міста).

Практичний психолог дошкільного закладу у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, Етичним кодексом психолога, Положеннями Президента України, Положенням про психологічну службу системи освіти України, наказами, розпорядженнями та інструкціями Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, відповідних органів управління освітою, міжнародно-правовими актами, Загальною декларацією прав людини і Конвенцією про права дитини.

Так, метою діяльності працівників психологічної служби дошкільного навчального закладу є створення умов для розвитку дитини відповідно до вікових норм та її індивідуальних особливостей. У дошкільному навчальному закладі практичний психолог спрямовує свою діяльність на попередження виникнення проблем у розвитку дитини (порушення емоційно-вольової сфери, проблеми у стосунках з однолітками, педагогічним колективом, батьками; актуальні завдання його розвитку, навчання та соціалізації; освітні програми, які допомагають педагогам і батькам створити необхідні умови для гармонійного розвитку дитини.

Діяльність практичного психолога дошкільного закладу включає не тільки використання різноманітних методів діагностичної, корекційно-розвивальної роботи з дітьми, але виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки та допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку та навчання, виховання і соціалізації.

Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі може здійснюватися у взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу: дітьми, батьками, педагогами та, за необхідності, суміжними спеціалістами (спеціалістами, лікарями тощо).

Практичний психолог навчального закладу:

– бере участь у здійсненні навчально-виховної роботи, спрямованої на забезпечення всебічного розвитку особистості дітей, школярів та студентської молоді та збереження їх повноцінного психічного здоров'я;

– здійснює психолого-педагогічну діагностику готовності дитини до навчання при переході з однієї вікової групи в іншу, допомагає у виборі навчального закладу відповідно до рівня її розумового розвитку;

– розробляє та реалізує розвивальні та корекційні програми освітньої діяльності з урахуванням індивідуальних, статевих та вікових особливостей різних категорій школярів, учнівської та студентської молоді;

– допомагає молоді у виборі професії;

– здійснює профілактичне виховання, попередження злочинності, алкоголізму та наркоманії, інших видів залежностей і шкідливих звичок серед школярів, учнівської та студентської молоді;

- здійснює психологічне обстеження, діагностику та психолого-педагогічну корекцію девіантної поведінки неповнолітніх;

– формує психологічну культуру школярів, учнів, студентів, учителів, батьків, консультує з питань психології та її практичного застосування в організації навчально-виховного процесу.

Соціальний педагог закладу:

– здійснює посередництво між навчальними закладами, родинами, трудовими колективами та громадськістю, організовує їх взаємодію з метою створення умов для всебічного розвитку вихованців, учнівської та студентської молоді;

– сприяє участі учнів у науково-технічній, художній, спортивній та суспільно корисній діяльності, виявляє та розкриває здібності, обдарування, таланти, забезпечує професійне самовизначення та соціальну адаптацію школярів і студентів;

– залучає різні установи, громадські організації, творчі спілки та окремих громадян до культурно-педагогічної, профілактично-педагогічної, спортивно-оздоровчої та творчої роботи;

– впливає на подолання особистісних, міжособистісних, сімейних конфліктів, надає необхідну консультативну психолого-просвітницьку допомогу дітям та молоді, групам соціального ризику, учням, які потребують догляду, тощо.

Працівник психологічної служби зобов'язаний:

– у своїй професійній діяльності керуватися «Кодексом етики»;

– дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність учня, студента, студента, захищати його від будь-яких форм фізичного чи психологічного насильства;

– будувати власну діяльність на основі доброзичливості та довіри в тісній співпраці з усіма учасниками педагогічного процесу;

– пропагувати здоровий спосіб життя, підвищувати психологічні знання педагогічних працівників та батьків;

– зберігати професійну таємницю та не розголошувати інформацію, отриману під час діагностики чи корекції, якщо це може завдати шкоди дитині чи її оточенню;

– постійно підвищувати власний професійний рівень з метою

недопущення випадків психодіагностичної, розвивально-корекційної, консультативно-методичної роботи особами, які не мають відповідної професійної підготовки або права на таку діяльність;

– програмно-методичні матеріали та документи щодо обсягу, рівня знань, розвитку учнів, учнів, студентів, вимог державних стандартів забезпечення навчально-виховного процесу, основних напрямів і перспектив розвитку освіти, психолого-педагогічної науки.

Тестовий контроль знань

1. Функції практичного психолога навчального закладу.

А) Участь у здійсненні освітньої, учнівської та студентської молоді, збереження їхнього повноцінного психічного здоров'я

Б) Участь у здійсненні виховної роботи, спрямованої на забезпечення всебічного особистісного розвитку дітей,

В) Участь у збереженні їхнього повноцінного психічного здоров'я

Г) Всі відповіді вірні

2. Функції соціального педагога навчального закладу:

А) Здійснює посередництво між освітніми установами, студентами

Б) Здійснює посередництво із сім'єю, трудовими колективами, громадськістю

В) Організовує їхню взаємодію для створення умов всебічного розвитку вихованців, учнів

Г) Всі відповіді вірні

3. Обов'язки працівника психологічної служби, це:

А). Керуватися «Етичним кодексом»;

Б). Дотримуватися педагогічної етики;

В) Зберігати професійну таємницю;

Г) Всі відповіді вірні

Література

1. Лушин П. В. Психологічна служба педінституту: теоретико-експериментальні проблеми // Практична психологія і школа. Київ, 1993.

2. Мушкевич М. І. Практична психологія в роботі із учасниками АТО. Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. праць Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне : РДГУ, 2016. Вип. 6. С. 136–141.

3. Панок В.Г. Психологічна служба у вищому навчальному закладі / В.Г. Панок // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ : «Логос», 2008. Т.7. Вип. 13. С. 119-124.

4. Пилипчук О.Ю. Роль психолога у процесі розвитку особистості

студента. *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.* Київ: Главник, 2009. Т. 10. Ч. 6. С. 387-398.

ТЕМА 6 ПРОФЕСІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГА, ЯКИЙ ПРАЦЮЄ У СИСТЕМІ СЛУЖБИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Мета: ознайомити студентів з професійними особливостями психолога, який працює у системі служби психологічної допомоги.

Основні поняття: особистісні характеристики психолога-практика; професійне зростання; професійне вигорання особистості психолога, особливості психолога, який працює в екстремальних умовах.

План

1. Заходи індивідуальної регламентації діяльності.
2. Чинники оптимізації професійного становлення фахівця.
3. Специфіка роботи психолога в екстремальних ситуаціях.
4. Екстрена психологічна допомога населенню.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. В чому полягає організація психологічних заходів відповідно до психофізіологічних особливостей людини.
2. Що таке раціональний режим праці й відпочинку.
3. Функції індивідуального стилю діяльності.
4. Алгоритм дій психолога в екстремальній ситуації.

Значна кількість фахівців вважають індивідуальну регуляцію діяльності одним з найважливіших чинників оптимізації професійного розвитку фахівця різних професій. Вона полягає, перш за все, в індивідуальному підході до кожної людини з метою організації її діяльності відповідно до її психофізіологічних особливостей.

Заходи індивідуальної регуляції діяльності включають: планування оптимального робочого навантаження, оптимізацію режиму праці, відпочинку та харчування. Такими заходами можуть бути, наприклад, індивідуалізація обсягу і тривалості навантаження та його оперативна модифікація залежно від наявного психофізіологічного стану людини, раціональне чергування різних видів навантаження і перерви на відпочинок, створення умов для повного відновлення сил [56].

Раціональний режим праці та відпочинку – це «...розпорядок трудової діяльності, що регламентує таке співвідношення праці та відпочинку, при якому висока продуктивність праці поєднується з високою і стабільною працездатністю людини протягом якомога тривалішого періоду».

Тому, розвиток індивідуального стилю роботи можна розглядати як один з найважливіших чинників оптимізації професійного розвитку фахівця.

На думку провідних фахівців, індивідуальний стиль діяльності – це спосіб роботи, що враховує індивідуальні особливості суб'єкта і характеризується стійкістю, яка обумовлена певними особистісними якостями і є засобом ефективної адаптації до об'єктивних вимог.

Таким чином, індивідуальний стиль – це особлива система психологічних засобів, що свідомо або спонтанно використовує людина з метою кращої гармонізації своєї індивідуальності з предметом і зовнішніми умовами діяльності. Основна функція індивідуального стилю діяльності полягає в оптимальному пристосуванні людини до заданих умов і вимог діяльності з метою досягнення бажаного результату.

Такий оптимальний стиль діяльності забезпечує ефективну взаємодію фахівця з колегами, керівниками та підлеглими при найбільш раціональному використанні індивідуальних здібностей і засобів у конкретних умовах професійної діяльності, тобто оптимальний індивідуальний стиль діяльності забезпечує найвищий результат при мінімальних витратах часу і сил.

Особливості роботи психолога в екстремальних ситуаціях відрізняються від звичайної терапевтичної ситуації принаймні в такому аспекті, як робота з групами. Часто доводиться працювати з групами постраждалих, причому ці групи не штучно створюються психологом через вимоги психотерапевтичного процесу, а створюються самим життям через драматичність ситуації катастрофи. Клієнти часто перебувають у гострому афективному стані. Іноді доводиться працювати, коли постраждалі все ще перебувають під впливом травматичної ситуації, що не зовсім нормально для звичайної психотерапевтичної роботи. Низький соціальний та освітній статус багатьох постраждалих. Майже всі клієнти мають відчуття втрати. Завданнями екстреної психологічної допомоги є профілактика гострих панічних реакцій та психогенних нервово-психічних розладів, а також підвищення здатності особистості до адаптації. Екстрена психологічна допомога населенню повинна базуватися на принципі втручання в поверхневі шари свідомості, тобто працювати з симптомами, а не синдромами.

У кризовій ситуації жертва завжди перебуває в стані психологічного збудження. Середній рівень збудження є оптимальним, тому потрібно сказати клієнту, чого ви очікуєте від терапії і скільки часу займе робота над проблемою. Надія на успіх краще, ніж страх перед невдачею. Не обов'язково вдаватися до негайних дій. Необхідно з'ясувати, що за допомога (окрім психологічної) потрібна, хто з постраждалих потребує її найбільше, і приділяти цьому приблизно одну секунду на одну жертву, близько 5 хвилин, якщо постраждалих декілька. Важливо також точно сказати клієнту, хто ви і які ваші обов'язки, сказати жертвам, що допомога незабаром прибуде і що ви подбали про них. Обережно треба встановлювати зоровий контакт з жертвою, наразі взяти її за руку, або поплескати по плечу. Не рекомендується торкатися голови чи інших частин тіла. Психолог повинен бути на одній висоті з потерпілим, не повертатися до жертви спиною. Ніколи не слід звинувачувати жертву, можна розповісти, що потрібно зробити, аби

допомогти їй, оскільки досвід заспокоює. Можна розповісти про свою кваліфікацію та досвід і змусити жертву повірити у власну компетентність. Ви можете дати жертві завдання, яке вона може виконати, і допомогти їй усвідомити власні здібності, щоб вона могла розвинути почуття самоконтролю. Ви маєте дозволити жертві говорити, активно слухати і реагувати на її почуття та думки. Говоріть про позитивні речі та запевняйте, що ви не залишитеся з нею.

Залучіть до допомоги близьких жертві людей. Інструкуйте їх і давайте їм прості завдання. Уникайте говорити те, що може викликати почуття провини. Намагайтеся захистити жертву від недоречної уваги та розпитувань. Давати цікаві конкретні завдання.

Таким чином, психологічна екстрена допомога буде спрямована на підтримку особистості потерпілого, його родичів та рятувальників в екстремальних умовах, зменшить їх психологічні страждання та знизить вплив на них високоінтенсивних стресових факторів.

Тестовий контроль знань

1. До заходів індивідуальної регламентації діяльності (оптимізації) відносять:

- А) Планування оптимального навантаження, відпочинку, харчування;
- Б) Оптимізацію режиму праці;
- В) Оптимізацію режиму відпочинку, харчування;
- Г) Всі відповіді вірні.

2. Мета і завдання екстреної психологічної допомоги включають:

- А) Профілактику гострих панічних реакцій;
- Б) Профілактику психогенних нервово-психічних порушень;
- В) Підвищення адаптаційних можливостей індивіда;
- Г) Все вище зазначене.

3. Про що можна говорити потерпілому, який пережив кризову ситуацію?

- А) Про вашу кваліфікацію та досвід;
- Б) Про те, що ви очікуєте від терапії ;
- В) Як довго триватиме робота над проблемою;
- Г) Все вище зазначене.

Література

1. Екстремальна психологія: підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків : УЦЗУ, 2007. 502 с.

2. Мушкевич М. І. Практична психологія в роботі із учасниками АТО. Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. праць Рівнен. держ. гуманіт.

ун-ту. Рівне : РДГУ, 2016. Вип. 6. С. 136–141.

3. Панок В.Г. Психологічна служба у вищому навчальному закладі / В.Г. Панок // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ : «Логос», 2008. Т.7. Вип. 13. С. 119-124.

4. Романовська Д. Особистісні стратегії діяльності практичного психолога. Психолог. 2012. № 21. С. 28–32.

ТЕМА 7. ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Мета: ознайомити студентів з діяльністю психологічної служби в умовах військової агресії.

Основні поняття: військова агресія, особливості психолога, який працює в умовах воєнного стану.

План

1. Нові умови роботи психологічної служби у зв'язку з війною.
2. Реалізація основних завдань психологічної роботи та ефективне їх розв'язання.
3. Психореабілітація спрямована на відбудову, корекцію або компенсацію порушених психічних функцій, станів в період військової агресії.

24 лютого 2022 року росія розпочала в Україні повномасштабну загарбницьку війну. Унаслідок воєнних подій в Україні з'явилося близько 2 мільйонів внутрішньо переміщених осіб, серед яких майже 200 тисяч дітей, сотні тисяч поранених і загиблих. Ці військові події вплинули і на діяльність працівників психологічної служби в освіті та внесли корективи в їхню роботу.

В умовах війни та супутніх загроз, небезпек і стресових подій практичним психологам і соціальним педагогам довелося адаптувати свою роботу і зосередитися на повсякденній психологічній допомозі та емоційній підтримці учасників навчально-виховного процесу: учнів (студентів), їхню емоційну підтримку; учасників освітнього процесу: учнів (студентів), їхніх батьків та викладачів. Останні змушені працювати в надзвичайно складних умовах та під впливом різноманітних стресових факторів, а тому як ніхто потребують підтримки фахівців з психологічного здоров'я. Тому першочерговими завданнями практичних психологів мають стати заходи, спрямовані на стабілізацію психоемоційного стану та надання першої психологічної допомоги педагогічним працівникам навчальних закладів.

Психологічна служба, окрім своїх прямих завдань із психологічного

супроводу навчально-виховного процесу, змушена брати на себе специфічні завдання, пов'язані з підтримкою постраждалих дітей, їхніх батьків, викладачів та громади. Працівники психологічної служби забезпечують сприятливі соціально-психологічні умови для реабілітації постраждалих та їх адаптації до нових умов життя і навчання. Співробітники психологічної служби системи освіти України на даний час виконують переважно такі види робіт

- Діагностика та оцінка чинників соціально-психологічних проблем, що дезорганізують учасників освітнього процесу, шляхом моніторингу, скринінгу та аналізу статистичної інформації;

- Розробка методичних рекомендацій для педагогів та керівників навчальних закладів щодо організації психологічної допомоги дітям, педагогам та батькам, які належать до категорій: «внутрішньо переміщені особи» та «діти, батьки яких служать у Збройних Силах України»;

- розробка рекомендацій для працівників психологічної служби щодо проведення діагностичної, корекційної та розвивальної роботи з цими категоріями постраждалих;

- проведення інформаційних та навчальних заходів для підвищення професійного рівня працівників психологічної служби та інших педагогічних працівників.

Результати щорічного моніторингу розвитку психологічної служби системи освіти показали, що серед проблем, із якими здобувачі освіти зверталися до практичних психологів, найбільш важливими були: проблема взаємовідносин з одногрупниками та адаптації до нового колективу, готовності до навчання та труднощів у навчанні, батьки зверталися до соціальних педагогів з метою допомоги дітям і родинам, що опинилися у складних життєвих обставинах, профілактики шкідливих звичок і залежностей, розвитку навичок соціально-психологічної адаптації.

Основними причинами звернення викладачів до практичних психологів є проблеми, пов'язані з асоціальною поведінкою здобувачі освіти, неготовністю до навчання та труднощами, пов'язаними з навчальною діяльністю, віковими та індивідуальними особливостями розвитку, проблемами самооцінки.

Найбільш поширеними та важливими причинами звернення студентів і викладачів до практичних психологів є: проблема самовдосконалення, розвиток власних навичок та компетенцій, проблема професійного самовизначення у міжособистісних стосунках.

Аналіз результатів моніторингу діяльності психологічної служби навчальних закладів показав, що кількість запитів від «зовнішніх організацій» зросла більш ніж удвічі порівняно з попередніми роками - окрім традиційних запитів від батьків, абітурієнтів, випускників та роботодавців, з'явилися запити від таких категорій, як «цивільні», «учасники соціальних заворушень», «військовослужбовці» тощо. З'явилася значна кількість звернень, таких як «реакції горя, втрати», «постстресовий стан», «емоційне

вигорання», «суїцидальні настрої», що вказує на складну психологічну ситуацію, у якій перебувають усі учасники навчально-виховного процесу, і покладає на фахівців психологічної служби додаткове навантаження.

Найбільша кількість психологів і соціальних педагогів зосередили свою увагу на роботі з дітьми і сім'ями військових. Робота з дітьми – внутрішньо переміщеними, робота з батьками, що відносяться до категорії «внутрішньо переміщені особи».

Отримані дані вказують на необхідність розробки і впровадження програм щодо профілактики явищ булінгу, дискримінації, жорстокості. Таким чином, питання психо-соціального супроводу дітей з внутрішньо переміщених сімей має стати пріоритетним в роботі викладачів, практичних психологів, соціальних педагогів.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Розробка програм щодо профілактики явищ булінгу, дискримінації, жорстокості.
2. Розробка програми стосунків з одногрупниками та адаптації до нового колективу.

Тестовий контроль знань.

1. На чому варто скоригувати роботу практичних психологів в умовах війни?

- А) На повсякденній психологічній допомозі;
- Б) На емоційній підтримці учасників освітнього процесу;
- В) На наданні першої психологічної допомоги;
- Г) Всі відповіді вірні

2. Найбільш частими та вагомими причинами звернень студентів та педагогічного складу до практичних психологів, є:

- А) Проблема самовдосконалення;
- Б) Проблеми готовності до навчання та труднощі, пов'язані з навчальною діяльністю;
- В) Проблема розвитку власних здібностей та компетенцій;
- Г) Всі відповіді вірні.

3. Основними видами роботи, над якими зараз працюють співробітники Психологічної служби ДДУВС, є:

- А) Діагностика та оцінка чинників соціально-психологічних проблем, що турбують учасників навчального процесу шляхом проведення моніторингів, скринінгів та здійснення аналізу статистичної інформації;
- Б). Розробка методичних рекомендацій для педагогів, керівників закладів освіти з організації надання психологічної допомоги дітям,

педагогам, батькам, що відноситься до категорій: «внутрішньо переміщені особи» та «діти, батьки яких служать у ВСУ»;

В) Реалізація інформаційної та навчальної діяльності для підвищення фахового рівня працівників психологічної служби та інших педагогічних працівників;

Г) Всі відповіді вірні

Література

1. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби: метод. рек. / авт.-упор.: В. М. Горленко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с.

2. Панок В.Г. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / В.Г.Панок, І.І.Цушко, А.Г. Обухівська. Київ : Шк. світ. 2008. 256 с.

3. Панок В.Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти). Київ : «Освіта України», 2010. 230 с.

4. Пов'якель Н.І. Психологічні вимоги та методичні засади конструювання психокорекційних програм як технологічної компоненти професійної діяльності практичного психолога. Психологія: Зб. Наук. Пр. – В. 1. Київ : НПУ, 2000. С. 204-212.

5. Положення про кабінет практичного психолога в закладах освіти // Практична психологія та соціальна робота. 2001. № 1. С. 27.

ТЕМА 8 ПРОСВІТНИЦЬКА І ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

Мета: ознайомити студентів з просвітницькою та психопрофілактичною роботою психологічної служби.

Основні поняття: просвітницька, психопрофілактична робота, психологічна компетентність, народна освіта, Збройні Сили, молодіжне середовище.

План

1. Просвітницька робота психологічної служби.
2. Психопрофілактична робота психологічної служби.
3. Загальні положення та функції просвітницької роботи психологічної служби.

Одним з найважливіших напрямків діяльності психологічної служби в нашій країні, особливо в умовах ведення бойових дій, є просвітницька робота серед населення.

Актуальність такої роботи зумовлена тим, що ідеологічний підхід до пояснення та вирішення соціальних проблем, який десятиліттями панував у нашій країні, значною мірою перешкоджав формуванню та поширенню психологічних знань загалом і такої важливої галузі, як психологічна допомога людям зокрема. У той час як на Заході, в США, ця сфера вже давно зрозуміла і освоєна суспільством, терміни «психолог», «психологічна служба», «психологічна допомога» все ще залишаються досить незрозумілими і неорганічними для широкого загалу. Більшість людей думають про психолога як про лікаря і асоціюють його з хворобою, але насправді психолог - це зовсім не лікар, а психологічна допомога дуже відрізняється від медичної. Тому просвітницька робота необхідна насамперед для того, щоб люди поступово дізналися про цілі, завдання і можливості психологічних служб, з'ясували, які проблеми вони можуть вирішити за допомогою психолога або соціального працівника, і зрозуміли, до якої психологічної служби їм варто звернутися.

Ще одним важливим завданням просвітницької роботи є підвищення психологічної компетентності людей у громаді.

Освітню роботу психологічної служби можна описати як у широкому, так і у вузькому розумінні. У широкому сенсі це означає, що будь-яка діяльність психологічної служби (діагностика та моніторинг умов і рівня розвитку особистості, консультативно-методичний супровід, корекційна або психотерапевтична робота, реабілітаційні заходи тощо) спрямована на психологічну освіту людей, оскільки певною мірою знайомить їх зі специфікою роботи психологів, можливостями психології, її методами тощо. У більш конкретному сенсі значення просвітницької роботи відображається в цілеспрямованих діях психологів у зв'язку з поширенням психологічних знань. Типовими формами цієї роботи є виступи на радіо і телебаченні, лекції, дискусійні групи, семінари, виставки літератури, індивідуальні та групові консультації тощо. Важливими передумовами ефективності цієї діяльності є доступність викладу матеріалу та зосередженість на актуальних і свідомо конкретних проблемах, які цікавлять аудиторію. Наприклад, просвітницька робота психологів на територіях, що постраждали від природних чи техногенних катастроф, має надавати конкретну інформацію про психологічні наслідки аварії, можливості психологічної реабілітації для дітей та дорослих, місцезнаходження тих чи інших

Тому шкільна психологічна служба повинна дбати про психологічну освіту вчителів, учнів та батьків. Завданнями шкільного психолога є

– ознайомлення вчителів і батьків з основами дитячої, педагогічної та соціальної психології, а учнів - з основами самовиховання

– популяризація та роз'яснення результатів новітніх психологічних досліджень

– формування потреби в психологічних знаннях і бажання використовувати їх у роботі з дитиною або в інтересах власного розвитку.

Враховуючи той факт, що проблема відхилень у психофізичному

розвитку та поведінці дітей є серйозною проблемою сучасної школи, до вищезазначених завдань слід додати наступні:

- Просвітництво педагогів і батьків (особливо в початковій школі) щодо причин, проявів і корекції відхилень у психофізичному розвитку дітей та вжиття заходів для соціальної і професійної адаптації таких дітей;

- інформування педагогів і батьків про причини труднощів у навчанні підлітків та специфіку психолого-педагогічної роботи з ними.

Звичними та обов'язковими формами просвітницької роботи шкільного психолога є виступи на батьківських зборах, педагогічних радах, лекції, семінари, бесіди та консультації для вчителів, батьків та учнів.

Педагогічна діяльність психологічної служби у вищих навчальних закладах передбачає залучення адміністрації цих закладів, викладачів та студентів і спрямована на демонстрацію можливостей психології для вдосконалення освітнього процесу. Завданнями психологів, які здійснюють таку діяльність, є такі:

- поширення психологічних знань, необхідних для освітньої, наукової та педагогічної діяльності;

- систематизація та популяризація нової психологічної літератури

- пробудження інтересу до психологічних знань та потреби фахівців і студентів використовувати ці знання у своїй професійній діяльності.

Доцільними формами пропаганди психологічних знань є лекції та психолого-методичні семінари для адміністрації та викладацького складу, статті у внутрішній пресі, лекції, бесіди та консультації для слухачів, методичні листи та рекомендації для викладачів та студентів тощо.

У своїй педагогічній роботі психологічна служба Збройних Сил звертається до всіх категорій військовослужбовців, але в першу чергу до командирів, начальників, викладачів та солдатів.

Конкретними завданнями педагогічної роботи психолога у Збройних Силах, є наступні:

- підвищення професійної компетентності командирів, начальників і військових викладачів шляхом ознайомлення їх з основами педагогіки, соціальної та військової психології;

- ознайомлення військовослужбовців з психологічними знаннями про закономірності розвитку особистості, основами самосвідомості, самовиховання та саморегуляції;

- ознайомлення всіх військовослужбовців зі специфікою формування взаємовідносин у колективі, з умовами створення соціально-психологічного клімату в підрозділах, який би сприяв гармонійному розвитку особистості як суб'єкта військово-професійної діяльності;

- розвиток у військовослужбовців інтересу до психологічних знань, виховання потреби застосовувати їх в особистому житті та професійній діяльності.

Доцільними формами пропаганди психологічних знань є лекції та психолого-методичні семінари для адміністрації та викладацького складу,

статті у внутрішній пресі, лекції, бесіди та консультації для слухачів, методичні листи та рекомендації для викладачів та студентів тощо.

У своїй педагогічній роботі психологічна служба Збройних Сил звертається до всіх категорій військовослужбовців, але в першу чергу до командирів, начальників, викладачів та солдатів.

Конкретними завданнями педагогічної роботи психолога у Збройних Силах, є наступні:

- підвищення професійної компетентності командирів, начальників і військових викладачів шляхом ознайомлення їх з основами педагогіки, соціальної та військової психології;

- ознайомлення військовослужбовців з психологічними знаннями про закономірності розвитку особистості, основами самосвідомості, самовиховання та саморегуляції;

- ознайомлення всіх військовослужбовців зі специфікою формування взаємовідносин у колективі, з умовами створення соціально-психологічного клімату в підрозділах, який би сприяв гармонійному розвитку особистості як суб'єкта військово-професійної діяльності;

- розвиток у військовослужбовців інтересу до психологічних знань, виховання потреби застосовувати їх в особистому житті та професійній діяльності.

Просвітницька робота з молоддю відбувається як у приміщенні психологічної служби, так і в місцях навчання, роботи, проживання та дозвілля (у клубах, спортивних секціях, гуртках тощо). Форми роботи слід обирати з урахуванням специфічних особливостей молоді та на основі механізмів, що сприяють комунікації. Це означає, що бесідам, дискусіям, дебатам, соціально-психологічним тренінгам, індивідуальному та груповому консультуванню слід надавати перевагу перед лекціями та семінарами. Просвітницька робота також має здійснюватися у формі виступів психологів на радіо, телебаченні та в молодіжній пресі.

Специфіка просвітницької роботи психологічної служби в конкретній місцевості базується на кількох важливих моментах:

- популяризація самої служби;

- ознайомлення певного контингенту з психологічними знаннями, що відповідають їхнім актуальним проблемам і потребам;

- підбір таких форм навчання, що полегшують сприйняття психологічної інформації, викликають інтерес до психологічних знань і пробуджують потребу застосовувати їх у житті.

Просвітницьку функцію психологічної служби найчастіше пов'язують з її психопрофілактичною функцією. Можна навіть сказати, що соціально-психологічна профілактика є одним з найважливіших завдань педагогічної роботи, яка відбувається в контексті психологічної просвіти.

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Форми просвітницької роботи шкільного психолога .

2. Найважливіші напрямки психопрофілактичної роботи психологічної служби в умовах війни.

Тестовий контроль знань

1. Функціями шкільного психолога є:

А) Ознайомлення вчителів та батьків з основами дитячої, педагогічної та соціальної психології, а учнів – з основами самовиховання;

Б) Популяризація і роз'яснення результатів найновіших психологічних досліджень;

В) Формування потреб в психологічних знаннях, бажання використовувати їх у роботі з дитиною або в інтересах власного розвитку

Г) Всі варіанти правильні

2. Формами просвітницької роботи шкільного психолога є:

А) Виступи на батьківських зборах, педагогічних радах, лекціях, семінарах;

Б) Бесіди й консультації для вчителів, батьків, учнів;

В) Пропаганда діяльності психологічної служби;

Г) Всі відповіді вірні

3. Завданням просвітницької роботи є: з метою

А) Підвищення психологічної компетентності українців;

Б). Розширення їхніх можливостей самостійно розв'язувати проблеми й конфлікти;

В) Вирішення проблем, які виникають в міжособистісному, внутрішньоособистісному плані, в навчальній та професійній діяльності

Г) Всі відповіді вірні

Література

1. Журавель А.П. Психологічний супровід оперативно-службової діяльності особового складу підрозділів охорони державного кордону України 2006 года: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.09; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2006. 20 с.

2. Панок В.Г. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України. Київ : Шк. світ. 2008. 256 с.

3. Панок В.Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційнометодичні аспекти). Київ : «Освіта України», 2010. 230 с.

4. Пов'якель Н.І. Психологічні вимоги та методичні засади конструювання психокорекційних програм як технологічної компоненти професійної діяльності практичного психолога. Психологія: Зб. Наук. Пр. – В. 1. Київ : НПУ, 2000. С. 204-212.

5. Положення про кабінет практичного психолога в закладах освіти // Практична психологія та соціальна робота. 2001. № 1. С. 27.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алгоритми діяльності працівників психологічної служби : Т. 1 / авт. кол. за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 138 с. URL : <https://cutt.ly/XmQVia9>.

2. Алгоритми діяльності працівників психологічної служби : Т. 2 / авт. кол. за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2020. 106 с. URL : https://lib.iitta.gov.ua/723133/1/Algorithm_T_2_new.pdf.

3. Горленко В. М., Сосновенко Н. В. Психологічно безпечне освітнє середовище, як основа протидії насильству серед дітей. // Матеріали II Всеукраїнського форуму «Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах» (11 лютого 2021 року, Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»): збірник доповідей та тез. Дніпро: ВВПЗ «ДГУ», 2021. 306 с. URL : <https://dgu.edu.ua/files/images/pages/other/mnpz/11022021.pdf>.

4. Журавель А.П. Психологічний супровід оперативно-службової діяльності особового складу підрозділів охорони державного кордону України 2006 года: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.09; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2006. 20 с.

4. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 року «Про освіту». Дата оновлення: 08.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. 5. Закон України № 2657-VIII від 18.12.2018 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.

6. Закон України № 2402-III від 26.04.2001 року «Про охорону дитинства». Дата оновлення: 17.03.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

7. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. / авт.-упор. В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.

8. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

9. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. / авт.-упор.: В. М. Горленко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с.

10. Модель здорової школи – складова програми Президента «Здорова Україна». URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/model-zdorovoyi-shkoli-skladovaprogrami-prezidenta-zdorova-ukrayina>.

11. Мушкевич М. І. Практична психологія в роботі із учасниками АТО. Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. праць Рівнен. держ. гуманіт.

ун-ту. Рівне : РДГУ, 2016. Вип. 6. С. 136–141.

12. Мушкевич М. І. Поняття супроводу у сучасній психологічній науці. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України/за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ, 2011. Т. XIII. Ч. 1. С. 287–294.

13. Психологічна служба: підруч. / за наук. ред. В. Г. Панок, А. Г. Обухівська, В. Д. Острова та ін. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с. URL : http://lib.iitta.gov.ua/705662/1/ps_sluzzba.pdf.

14. Сторінка Міністерства освіти і науки України // Facebook. URL : <https://www.facebook.com/UAMON> 17. Указ Президента України № 195/2020 від 25.05.2020 року «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>.

15. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. Київ, 2018. 56 с.

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

1. Конституція України.
2. Закон України № 1060 «Про освіту».
3. Закон України 2000-04-06 № 1642-III «Про загальну середню освіту».
4. Закон України 2001, № 49 «Про дошкільну освіту».
5. Закон України 1999-05-13 № 652-XIV «Про професійно-технічну освіту».
6. Закон України 2000-12-07 № 2120-III «Про позашкільну освіту».
7. Закон України № 2984 «Про вищу освіту».
8. Постанова Кабінету Міністрів України 1993-11-03 № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»).

Про психологічну службу:

1. Положення про психологічну службу системи освіти України (03.05.99, № 127 у новій редакції наказу МОН України від 02.07.2009 № 616).

2. Лист МОН України «Щодо планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України» (27.08.2000 № 1/9 – 352).

3. Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів (№ 691 від 19.10.2001).

4. Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України (наказ МОН України від 20.04 2001р. № 330).

5. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо розподілу робочого часу у практичних психологів та соціальних педагогів» (від 26.09.12 № 1/9-683).

6. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо організації та проведення «години психолога» у загальноосвітніх навчальних закладах» (04.07.12 № 1/9-488).

Навчальне видання

Корнієнко Вікторія Володимирівна

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

*Методичні рекомендації до вивчення
навчальної дисципліни*

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *Н. В. Леонова*

Підп. до друку 25.10.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура – Times.
Ум.-друк. арк. 2,56. Обл.-вид. арк. 2,75.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024